

Memoria

Departamento de Lingua Galega e Literatura

Curso 2020-2021

Xefa de departamento:	Materias
MARÍA LUÍSA PITA RUBIDO	<i>Lingua Galega e Literatura</i> 2ºESO-4ºESO
Outros membros do departamento:	Materias
MARÍA BERTILA RODRÍGUEZ VÁZQUEZ	<i>Lingua Galega e Literatura</i> 1º ESO-3º ESO <i>Exención de Francés</i> 1º ESO

ÍNDICE:

A) Cumprimento da programación e dos obxectivos, e razóns da programación non impartida (páx. 3)

B) Accións realizadas e modificacións introducidas durante o curso en relación coa programación didáctica (páx. 4)

C) Motivos das modificacións feitas ao longo do curso. Dificultades atopadas que impediron o logro dos obxectivos e resultados agardados (páx. 5)

D) Análise dos resultados das avaliacións do alumnado en relación cos cursos anteriores (páx. 6)

E) Propostas de mellora para a programación didáctica do próximo curso (páx. 8)

F) Avaliación da práctica docente (páx. 9)

G) Actividades extraescolares e complementarias desenvolvidas (páx. 9)

H) Principais conclusións (páx. 10)

A) Cumprimento da programación e dos obxectivos, e razóns da programación non impartida:

O presente curso 2020-2021 estivo moi marcado pola situación de pandemia mundial provocada pola COVID-19, como xa sucedeu a finais do curso anterior. O 11 de marzo de 2020 a Organización Mundial da Saúde elevou a situación de emerxencia de saúde pública ocasionada polo COVID-19 á categoría de pandemia internacional. Aínda que no presente ano académico finalmente non se produciu un novo confinamento, a docencia presencial viuse profundamente afectada e esixiu un esforzo importante para poder adecuarse á nova realidade e cumprir cos protocolos establecidos para loitar contra os contaxios. O número dos mesmos foi moi reducido no centro, grazas á boa xestión do equipo directivo, á implicación e o traballo do profesorado e do persoal non docente, e ao cumprimento das normas por parte do alumnado.

En calquera caso, esta situación anómala provocou modificacións no que sería o procedemento ordinario do proceso educativo, tanto a nivel de desenvolvemento de actividades relacionadas coa materia como a nivel de actividades complementarias ou extraescolares. Foi necesario reformular os traballos en equipo ou aquelas actividades que adoitaban implicar ou mesturar alumnado de diferentes grupos e isto, sumado á necesidade de estar pendente do cumprimento das medidas COVID da hixienización de alumnado e de espazos, e da ventilación das aulas, supuxo unha merma do tempo do que habitualmente dispuñamos para outras cuestións docentes.

Aínda que se traballaron todos os estándares da programación a través das distintas actividades desenvolvidas na aula, tamén é certo que non sempre foi posible tocar todos os aspectos relativos aos contidos que estaban planificados a comezo de curso. En boa medida, deixáronse de lado certos contidos teóricos porque foi necesario reforzar aspectos ortográficos ou textuais que na meirande parte do alumnado aínda non están totalmente adquiridos.

A porcentaxe de cumprimento da programación varía segundo o curso ao que nos refiramos, mais en xeral debemos sinalar que na maior parte dos cursos e grupos foi difícil desenvolver todos os contidos establecidos na planificación inicial da materia. En xeral, isto débese a varios factores: o ritmo das clases variou en función das capacidades do alumnado ou dos seus coñecementos previos sobre algúns contidos e, ademais, algunhas das sesións dedicáronse a actividades complementarias que fixeron que a temporalización estimada non coincidise coa real. Ademais, como xa sinalamos máis arriba, o cumprimento das medidas COVID e a hixienización ou ventilación das aulas ocupou boa parte do tempo das clases e, en boa medida, tampouco se puido acadar un ritmo desexable de desenvolvemento das sesións nalgunhas ocasións debido ao feito de que se trata de grupos cunha grande diversidade de capacidades e de intereses. Non debemos esquecer tampouco que en todos os niveis houbo que retomar contidos do curso anterior sobre os que non puidera afondarse no seu momento por mor do confinamento.

Analizaremos a continuación o cumprimento da programación por cursos:

En 1º ESO podemos afirmar que se acadou o desenvolvemento do 95 % da programación, quedando sen ver simplemente a lectura dun tema. O ritmo das clases, pois, foi moi aceptable, tendo en conta as dificultades engadidas deste curso das que falamos máis arriba.

En 2º ESO acadouse o 80 % da programación. Neste curso fíxose un especial fincapé en cuestións de ortografía e expresión escrita, polo que se deixaron de lado os contidos referentes ao teatro (tanto a nivel de xénero literario como de vocabulario), o guión cinematográfico e as variedades da lingua.

En 3º ESO desenvolveuse o 85 % da programación, quedando fóra simplemente cuestións de léxico, como o do peixe, o da biblioteca e o das novas tecnoloxías.

En 4º ESO acadouse o 80 % da programación, quedando sen ver a literatura dende 1975 á actualidade, as variedades xeográficas da lingua, e algún léxico.

Ás circunstancias antes descritas tamén debemos engadir que, en xeral en todos os cursos, o alumnado ten carencias significativas en aspectos da lingua galega derivadas do seu uso infrecuente, como pode ser a expresión oral, a ortografía, a colocación do pronome átono e o vocabulario (castelanismos). O feito de que os rapaces e rapazas de Valdoviño sexan maioritariamente castelán falantes, a causa da terrible situación sociolingüística do galego en xeral, implica que para eles/as a lingua galega é case coma un idioma estranxeiro e, inevitablemente, esta circunstancia leva a que os contidos derivados dos estándares establecidos por lei sexan inabarcables nunha materia de tres ou catro horas semanais. A diversidade destes contidos, que van dende a gramática á literatura, pasando pola historia e a sociolingüística, fai cada vez máis inviable abranguer a totalidade dunha programación que parte dunha lexislación educativa pouco realista.

Como conclusión, pois, debemos engadir que unha programación ten que ser flexible e adaptarse ás circunstancias reais do curso e dos grupos, e ás novas situacións que poidan xurdir ao longo dos trimestres, polo que consideramos que as modificacións e adaptacións levadas a cabo, das que imos falar a continuación, foron necesarias e pertinentes.

B) Accións realizadas e modificacións introducidas durante o curso en relación coa programación didáctica:

No caso de Lingua Galega, as modificacións máis salientables teñen que ver esencialmente cos contidos da materia que non foron dados por distintos motivos e que xa mencionamos na análise feita no apartado anterior. Por cuestións de tempo, de falta de sesións lectivas ou de ritmo lento no desenvolvemento das clases (ben sexa a causa do comportamento disruptivo do alumnado, ben sexa pola necesidade de reiterar e reforzar certos aspectos da materia, ben sexa polo cumprimento das medidas COVID) tivemos que prescindir de impartir certos contidos, e decidimos dar preferencia a aqueles que nos parecían máis necesarios e básicos segundo as carencias do alumnado. Como dixemos arriba, centrámonos máis en cuestións de redacción, ortografía ou expresión, puntos débiles na maior parte do noso

alumnado, aínda que tamén nos pareceu importante, nos cursos de 3º e 4º ESO, darlle importancia á literatura, pois nela se reflicte a esencia da nosa cultura e do noso pobo.

Outro cambio na programación tivo que ver coas **obras de lectura obrigatoria**. En 1º da ESO cambiouse para o 2º trimestre o libro *Palabras de caramelo*, de Gonzalo Moure, e no 3º trimestre déuselle ao alumnado a opción de escoller entre dúas obras: *Plan de rescate*, de Antía Yáñez, e *Chamádeme Simbad*, de Francisco Castro. Estes cambios foron debidos á adecuación das lecturas ao nivel e aos gustos do alumnado. En 2º ESO non houbo cambios de títulos, simplemente se colocaron as lecturas noutra orde, cambiando o libro da 2ª avaliación polo da 3ª e viceversa. En 3º ESO tamén se intercambiou a orde dos títulos. Neste caso, os cambios de 2º e 3º debéronse á proposta dunhas charlas de autores/as por parte da Editorial Xerais a comezos do 3º trimestre. A través de videoconferencia poidemos contar coa presenza de Andrea Maceiras e Héctor Cajaraville no mes de maio, polo que optamos por trasladar as súas obras de lectura en función das datas destas charlas. No caso de 4º ESO, substituíuse o libro da 2ª avaliación pola obra *O inferno de Marta*, de Pasqual Alapont, xa que nos pareceu importante tocar o tema da violencia de xénero no alumnado maior do centro. En canto ao libro do 3º trimestre, atopámonos con que xa non se reeditaba, polo que optamos por outra obra da mesma autora, *Ás de bolboreta*, de Rosa Aneiros.

En canto ás **actividades extraescolares** previstas na programación inicial, a maioría delas lograron facerse e así se reflectiu ao longo do curso nas actas do departamento (charlas de escritores, asistencia ao teatro -aínda que fora de xeito “virtual”-, participación en certames literarios e musicais convocados pola Coordinadora de Equipas de Normalización Lingüística de Ferrolterra...). As únicas actividades que non se levaron a cabo foron a visualización de películas en galego e a visita a casas museo de autores/as literarios/as, simplemente debido a que foron xurdindo outras a nivel de centro nas que o Departamento de Lingua Galega se implicou plenamente, como as relacionadas co proxecto de centro sobre os gatos (realizando un traballo sobre as ilustracións de Castelao sobre os gatos que aparecen en *Cousas da vida*) ou as organizadas polo EDLG e polo EACE, dos que formaban parte as dúas profesoras que compoñen o Departamento de Lingua Galega. Máis adiante falaremos destas actividades.

C) Motivos das modificacións feitas ao longo do curso. Dificultades atopadas que impediron o logro dos obxectivos e resultados agardados:

Os motivos das modificacións feitas ao longo do curso xa se foron mencionando nos apartados anteriores e gardan relación coas dificultades atopadas que impediron o logro total dos resultados agardados. Consideramos que os contidos da programación foron excesivos para o número real de sesións que finalmente houbo en cada curso. Se ben moitos contidos se poden tratar de xeito indirecto, como os que teñen que ver coa tipoloxía textual ou a ortografía, os aspectos máis teóricos da lingua e da literatura precisan ser vistos polo miúdo e, en ocasións, resultan de difícil asimilación polo alumnado. A todo isto hai que engadir as dificultades engadidas que se derivan do cumprimento do protocolo da COVID-19, as cales restaron tempo e implicaron modificacións en moitas actividades.

Ademais desta circunstancia, insistimos na necesidade de traballar con aulas pouco numerosas, especialmente naqueles grupos onde a diversidade do alumnado é tan manifesta e moitas veces nun grao moi amplo. En xeral, a capacidade de concentración dos rapaces e rapazas non é igual nun ambiente tranquilo de pouco alumnado ca nunha clase ateigada de xente e onde poden ser frecuentes os comportamentos disruptivos (aínda que non sexan graves). Estes factores ralentizan o ritmo esperable das sesións e, polo tanto, impiden que haxa tempo para tratar todos os contidos planificados na programación inicial de curso.

Debemos engadir tamén dentro deste apartado que no curso 2020-2021 nos atopamos con tres casos de alumnado con **atención domiciliaria** que, por circunstancias persoais e de saúde, e debido á situación COVID, fixeron un seguimento das clases dende a casa. O primeiro deles solicitouse e concedeuse xa dende comezos de curso, mentres que os outros dous tiveron lugar a finais do 2º trimestre e comezos do 3º respectivamente. No primeiro dos casos, a alumna contou cunha mestra de apoio no domicilio, a cal estivo en contacto en todo momento coa profesora de referencia, e a alumna conseguiu aprobar a materia. No segundo caso, no que tamén había unha docente de apoio, presentáronse máis dificultades, pois as tarefas encomendadas non eran entregadas á profesora do departamento e esta non puido facer un seguimento total do traballo da alumna, aínda que finalmente logrou aprobar a materia. No último caso, o alumno non contou cun/nha docente de apoio no domicilio porque non se lle concedeu por falta de orzamentos, co que o seguimento tivo que realizarse directamente e o alumno acabou abandonando a materia, xa que non entregou as tarefas nin realizou o segundo parcial. A reflexión que facemos destes casos é que o ensino non presencial leva consigo unha serie de dificultades engadidas ás que xa de por si implicaron as circunstancias deste curso, tendo que adaptar o ensino, os contidos e os materiais para poder ofrecer a este alumnado unha condicións óptimas de aprendizaxe a pesar da distancia.

D) Análise dos resultados das avaliacións do alumnado en relación cos cursos anteriores:

Observación: Estes son datos do mes de xuño. En setembro engadiranse os datos relativos á convocatoria extraordinaria que poden alterar esta información.

Avaliación ordinaria de xuño:

CURSO	Nº ALUMNOS/AS	APROBADOS/AS	SUSPENSOS/AS	EXENTOS/AS
1º ESO A	21	18 (85,7 %)	3 (14,3 %)	0 (0 %)
1º ESO B	21	18 (85,7 %)	3 (14,3 %)	0 (0 %)
2º ESO A	17	12 (70,6 %)	5 (29,4 %)	0 (0 %)
2º ESO B	19	17 (89,5 %)	2 (10,5 %)	0 (0 %)
2º ESO C	18	18 (100 %)	0 (0 %)	0 (0 %)
3º ESO A	22	16 (72,7 %)	5 (22,7 %)	1 (4,6 %)

3º ESO B	21	19 (90,5 %)	2 (9,5 %)	0 (0 %)
4º ESO A	23	22 (95,7 %)	1 (4,3 %)	0 (0 %)
4º ESO B	9	7 (77,8 %)	2 (22,2 %)	0 (0 %)

Non houbo casos de alumnado con ACS, pois os dous alumnos que se atopaban nesta situación abandonaron o centro antes de rematar o segundo trimestre.

Número de alumnos/as por cualificación, en comparación co curso anterior:

Cualificación	Primeiro		Segundo	
	Curso 2019-2020	Curso 2020-2021	Curso 2018-2019	Curso 2020-2021
	Nº de alumnos/as	Nº de alumnos/as	Nº de alumnos/as	Nº de alumnos/as
1	0	0	0	1
2	0	0	1	2
3	1	2	1	2
4	2	4	7	2
Suspensos	3	6	9	7
5	16	5	15	12
6	3	6	11	8
7	12	8	5	7
8	9	8	4	9
9	8	8	2	8
10	3	1	5	3
Aprobados	51	36	42	47

Cualificación	Terceiro		Cuarto	
	Curso 2019-2020	Curso 2020-2021	Curso 2019-2020	Curso 2020-2021
	Nº de alumnos/as	Nº de alumnos/as	Nº de alumnos/as	Nº de alumnos/as
1	0	0	0	1
2	0	3	1	0
3	2	1	3	0
4	1	3	3	2
Suspensos	3	7	7	3
5	6	11	8	2
6	4	8	8	8
7	6	5	9	6
8	5	5	10	8
9	2	3	4	2
10	3	3	8	3
Aprobados	26	35	47	29

Conclusións:

En xeral, consideramos bastante satisfactorios os resultados acadados polo alumnado na convocatoria ordinaria de xuño, pois todos os grupos superan o 70 % de aprobados, a maioría supera o 85 % e incluso un deles acadou o 100 % de aprobados.

O alumnado que non conseguiu superar a materia e debe presentarse a setembro é esencialmente aquel que non tivo un hábito de traballo continuo durante o curso nin conseguiu superar as probas de recuperación que se estableceron para os/as que tiñan algunha avaliación suspensa.

En canto ao desenvolvemento da programación, xa indicamos ao longo dos apartados anteriores desta memoria que, aínda que se traballaron practicamente todos os estándares a través das distintas actividades desenvolvidas na aula, non foi posible tocar todos os aspectos relativos aos contidos que estaban planificados a comezo de curso a causa, entre outros motivos, da situación que se produciu pola pandemia. Por unha banda, foi necesario retomar cuestións que quedaran pendentes do curso pasado a causa do confinamento e, por outra, parte do tempo das clases era necesario para atender ao cumprimento do protocolo COVID (apertura de ventás, hixiene de mans e de mobiliario, etc.) Ademais, como tamén xa aclaramos máis arriba, deixáronse de lado certos contidos teóricos porque foi necesario reforzar aspectos ortográficos ou textuais que na meirande parte do alumnado aínda non están totalmente adquiridos. O ritmo das clases variou en función das capacidades do alumnado ou dos seus coñecementos previos sobre algúns contidos e, ademais, algunhas das sesións dedicáronse a actividades complementarias que fixeron que a temporalización estimada non coincidise coa real. En boa medida tampouco se puido acadar un ritmo desexable de desenvolvemento das sesións nalgúns ocasións debido ao feito de que se trata de grupos cunha grande diversidade de capacidades e de intereses, e onde algún alumnado tivo comportamentos disruptivos en certas ocasións.

E) Propostas de mellora para a programación didáctica do próximo curso:

Como conclusión, debemos lembrar que unha programación ten que ser flexible e adaptarse ás circunstancias reais do curso e dos grupos, e ás novas situacións que poidan xurdir, como sucedeu no presente ano académico a causa da crise sanitaria provocada pola COVID-19, polo que consideramos que as modificacións e adaptacións pertinentes non deixan de ser unha necesidade e incluso unha obriga para garantir un ensino-aprendizaxe máis produtivo. As modificacións realizadas na programación actual, ademais, poden ser positivas para axudarnos a planificar o noso traballo de cara ao vindeiro curso.

Para a proposta de mellora de cara á programación do curso que vén parécenos necesario mencionar a adaptación da temporalización á realidade do centro. Unha vez coñecido o alumnado e as características tanto dos grupos como do CPI en xeral, debemos establecer uns tempos máis realistas onde se teñan en conta factores como a participación nas actividades complementarias e extraescolares ou o ritmo de aprendizaxe real dos rapaces e rapazas en

función da aula na que se atopan. Esta adaptación ao tempo real ten que pasar por unha selección de contidos na que se valore darlle prioridade a aqueles máis urxentes en función das carencias ou das necesidades de cada alumno/a. Consideramos que a materia de Lingua Galega ten que dar prioridade a temas nos que o alumnado ten grandes carencias, non só polo seu nivel académico ou polas súas dificultades de aprendizaxe, senón pola realidade sociolingüística que o rodea e que vai, coma sempre, en detrimento das destrezas lingüísticas na nosa lingua. Estamos a falar da expresión tanto oral como escrita e da ortografía, xa que estas cuestións son fundamentais para adquirir unha competencia lingüística real coa que poder traballar o resto dos aspectos e estándares da materia.

Pensamos, tamén, que sería bo establecer dende o primeiro momento do vindeiro curso unha distribución de contidos entre as materias das distintas linguas para que non caer nas aprendizaxes repetitivas e poder así aproveitar o tempo lectivo de xeito máis eficiente.

F) Avaliación da práctica docente:

A práctica docente foise reorganizando co paso dos trimestres en función das necesidades concretas de cada grupo. Se ben é certo que a temporalización e o ritmo das sesións distou en certa medida de ser o planificado a comezos de curso, este feito viuse en boa parte motivado por circunstancias alleas á propia práctica docente, como puideron ser os comportamentos disruptivos, unha ampla diversidade difícil de atender con eficiencia ou, simplemente, a situación xerada pola COVID-19.

É evidente que non se pode desenvolver unha práctica docente totalmente satisfactoria sen os medios necesarios para isto, como profesorado de apoio para todo o alumnado con dificultades ou aulas con grupos máis reducidos, elementos que non favorece o sistema educativo actual, a pesar de que a pandemia obrigou a cumprir un distanciamento social no que foi necesario habilitar novos espazos para formar grupos menos numerosos. O ideal sería que isto non se producise só por mor da pandemia e que os centros educativos puidesen contar sempre cos recursos suficientes para poder ofrecer un ensino de calidade. Sen unhas condicións óptimas para desenvolver o noso labor, os/as docentes pouco podemos autoavaliarnos de xeito obxectivo, como non sexa contabilizando as horas de traballo que realizamos fóra do noso horario real. A calidade da práctica docente non será posible sen a recuperación dunha escola pública na que se dean as circunstancias axeitadas para ofrecer un ensino adecuado, sen as carencias que o sistema pretende que supla o sobre esforzo do profesorado e dos equipos directivos.

G) Actividades extraescolares e complementarias desenvolvidas:

Este curso o departamento participou activamente nas distintas actividades organizadas polo centro de xeito xeral, tendo en conta que a xefa do Departamento de Lingua Galega foi tamén a coordinadora do Equipo de Actividades Extraescolares e Complementarias, e as dúas compoñentes do departamento formaron parte deste equipo e do Equipo de Dinamización da

Lingua Galega.

Isto implicou que algunhas das actividades programadas polo departamento a inicio de curso non se chegasen a desenvolver, como xa explicamos no apartado de modificacións da programación. Pola contra, si se desenvolveron outras doutros departamentos ou equipos cos que colaboramos activamente. De xeito xeral, as actividades nas que o Departamento de Lingua Galega estivo máis directamente implicado foron as seguintes:

- Participación nos distintos certames literarios e artísticos convocados pola Coordinadora de Equipas de Normalización Lingüística de Ferrolterra (Certame de microrrelatos Carmela Loureiro, Poesía e Imaxe, A Mocidade coa Lingua). As creacións literarias presentadas nos certames saíron das aulas de Lingua Galega, onde se orientou o traballo do alumnado para que se adecuase ás bases establecidas no concurso. Ademais, o Departamento de Lingua Galega encargouse da preparación do grupo musical da ESO que gravou os temas do disco da Mocidade coa Lingua.
- Colaboración na organización e desenvolvemento das distintas celebracións anuais do centro, como o Samín, o Magosto, o Nadal, o Entroido, o Día do Amor e a Amizade, o Día do Libro, as Letras Galegas, os Maios e o festival de fin de curso.
- Colaboración no proxecto do centro “Gatios”, cun traballo sobre as ilustracións de gatos da obra de Castelao *Cousas da vida*.

H) Principais conclusións:

Como conclusión xeral debemos reiterar a necesidade dunhas condicións axeitadas para que se produza o proceso de aprendizaxe dun xeito satisfactorio e eficiente. O equipo humano do CPI Atios fai posible co seu esforzo e dedicación crear un ambiente e un clima de convivencia e cooperativismo moi favorecedor para acadar os logros que finalmente se conseguen co alumnado, pero tamén hai que reflexionar sobre as condicións ás que nos vemos sometidos como traballadores/as do ensino polos cambios lexislativos frecuentes, os recortes de profesorado e de medios na escola pública e as ratios elevadas.

Tendo todo isto en contra, non só os/as docentes debemos facer un esforzo máis alá do que conleva o esperable no noso traballo diario, senón que tamén o alumnado sofre as consecuencias por non poder ser atendido en moitas ocasións na medida en que o necesita (especialmente o alumnado menos autónomo ou con grandes dificultades de aprendizaxe e de adaptación).

Como profesores/as, debemos avaliar e ser críticos coa nosa práctica docente e coa nosa programación, porque traballamos con persoas e calquera erro ou mala práctica pode ser un lastre para a educación e a aprendizaxe do noso alumnado, pero tamén debemos ser críticos co sistema que, en lugar de facilitarnos o traballo, nos condiciona, nos limita e nos pon trabas, a nós e aos nosos rapaces e rapazas.

Este curso, máis que nunca, o ensino foi moito máis alá da transmisión de coñecementos das materias, pois a situación de pandemia nos obrigou a atender principalmente ao benestar da comunidade educativa e iso implicou un esforzo a todos os niveis, especialmente no ámbito emocional, tanto para o alumnado, como para o profesorado e persoal non docente, como para as familias. Agardamos que todo isto sirva para que a sociedade reflexione sobre a importancia do labor docente e de contar cunha escola pública e de calidade, dotada de recursos e de autonomía.

Valdoviño, 29 de xuño de 2021

María Lúsa Pita Rubido
Xefa do Departamento de
Lingua Galega e Literatura